

РЕГИОНАЛНО ПОВЕЗИВАЊЕ И САРАДЊА ГРАДОВА И ОПШТИНА У ОБЛАСТИ ТУРИЗМА НА ПРИМЈЕРУ НП КОЗАРА

Драган Поповић¹
Кристина Кајиш²

Апстракт: Иако Република Српска на свом простору посједује бројне природне и створене потенцијале за развој туризма, исти нису у довољној мјери активирани како би били препознатљиви на домаћем и страном туристичком тржишту. Оно што недостаје Републици Српској је регионална организација туристичког сектора која по својој природи упућује на регионалну интеракцију пошто инфраструктура, природни ресурси и туристичке активности превазилазе границе градова и општина. У раду је приказан модел регионалне сарадње на примјеру планине Козаре која је као јединствени природни и туристички ресурс подијељена између више административних цјелина.

Кључне ријечи: *регионална сарадња, туристички потенцијали, туризам, Национални парк Козара*

УВОД

Република Српска има бројне природне, културне и историјске вриједности за развој туризма. Међутим, треба нагласити да природне и наслијеђене вриједности нису саме по себи довољне да би се створио посебан имиџ по којима би одређене цјелине Републике Српске биле препознатљиве како домаћим, тако и страним туристима. Оно што недостаје Републици Српској је регионална организација туристичког сектора која по својој природи упућује на регионалну интеракцију пошто инфраструктура, природни ресурси и туристичке активности превазилазе границе градова и

¹ Независни универзитет Бања Лука, popd@teol.net;

² Независни универзитет Бања Лука, kajiskristinabl@gmail.com.

општина. У том смислу, неопходно је успоставити јаку регионалну сарадњу између туристичких организација општина и туристичке индустрије како би се креирао заједнички пакет туристичких услуга (сервиса) и ефикасан систем промовисања намијењен циљним категоријама туриста. Овакав приступ подразумева висок ниво заинтересованости и усклађености градова и општина, те већу или мању подршку релевантних ентитетских институција (Министарство трговине и туризма, Туристичка организација Републике Српске) у зависности од капацитета (финансијских, кадровских, инфраструктурних) јединица локалне самоуправе које чине туристичко акционо подручје.

Како би се доказала релевантност концепта регионалног повезивања и сарадње, изабран је примјер планине Козаре, која на основу свог географског положаја, природних потенцијала и културно-историјског наслијеђа представља изузетан туристички потенцијал Републике Српске. Међутим, пошто је Козара као јединствени природни и туристички ресурс подијељена између више административних цјелина, још увијек не постоји јединствена развојна визија и регионална туристичка понуда у виду вишедневних програмских садржаја с обзиром да је дјеловање постојећих туристичких организација на овом подручју везано искључиво за промовисање локалне туристичке понуде на бази релативно неразвијених туристичких производа. У сврху активирања туристичких потенцијала планине Козаре предложен је управљачки модел (регионална туристичка организација) у оквиру којег општине и градови путем договора требају ускладити појединачне интересе, координисати заједничке активности са циљем позиционирања, промовисања и даљег развоја ове дестинације.

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА КОЗАРЕ

Планина Козара је ниска, острвска планина која се налази у сјеверозападном дијелу Републике Српске између Панонске низије на сјеверу и Динарида на југу. У географском погледу ова планина захвата перипанонско подручје унутрашњих Динарида. Иако висина њених врхова не прелази 1000 м надморске висине (највиши врх Лисина – 987 м), Козара својом љепотом, пространством и динамиком рељефа доминира овим подручјем. Планина Козара је због повољних климатских карактеристика својеврсна ваздушна

бања која пружа могућности за развој различитих видова туризма током читаве године. Због својих изузетних природних вриједности (густи комплекси листопадних и четинарских шума, бистри планински потоци и извори, богата флора и фауна) позната је на простору Крајине под називом зелена љепотица. Границу ширег функционалног подручја Козаре, која се простире у дужини од 75 км, ширине 20-35 км, чине ријеке Сава на сјеверу, Врбас на истоку, Уна на западу и Сана и Гомјеница на југу. У административном смислу ово подручје је подијељено између седам јединица локалне самоуправе, на чијој територији (4 279,8 км²) живи 395 941 становник.

Табела 1. Број становника функционалног подручја Козаре³

Град/општина	Број становника	% учешћа у укупном бр. становн. подручја
Бањалука	180 053	45,47
Приједор	80 916	20,44
Градишка	49 196	12,42
Лакташи	34 210	8,64
Козарска Дубица	20 681	5,22
Костајница	5 645	1,43
Нови Град	25 240	6,38
Укупно	395 941	100

Слика 1. Географски положај Националног парка Козаре⁴

3 Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској 2013. године, Републички завод за статистику, Бањалука, 2017.

4 <http://www.npkozara.com/v1/index.php/sr-yu/преузето> 25.8.2021.

У саобраћајном погледу подручје Националног парка релативно је добро повезано са градовима Приједором (24 км) и Бањалуком (56 км) из правца Козарца, док је путем Горњи Подградци – Мраковица повезано са Градишком (41 км). Од аеродрома у Маховљанима подручје Националног парка је удаљено 61 км. Квалитет саобраћајне повезаности подручја Националног парка са ужим и ширим окружењем видљив је из следеће табеле.

Табела 2. Саобраћајна повезаност Националног парка
Козара са ужим и ширим окружењем⁵

Магистрални путеви		
Ознака	Правац	Опис
М-15	Приједор-Козарска Дубица	Овај путни правац представља везу овог подручја са Републиком Хрватском и Европском унијом, односно коридором Х (аутопут Београд-Загреб).
М-4	Приједор-Козарац-Бањалука	Овај путни правац повезује ово подручја са аутопутем Е-661 (Бањалука-Градишка) и представља окосницу саобраћајних веза Козаре са другим дијеловима Републике Српске и Босне и Херцеговине
Регионални путеви		
Ознака	Правац	Опис
Р-477	Козарац-Мраковица	Дужина ове путне комуникације износи 12 км. Пут је асвалтиран и представља главни прилаз подручју Мраковица и главним смјештајним капацитетима Националног парка.
Р-477	Градишка-Подградци-Мраковица	Овај путни правац ширине 5,5 м креће из Водица и асвалтиран је у дужини од 40,5 км.
Р-477а	Козарска Дубица-Моштаница-Мраковица	Од Козарске Дубице до манастира Моштаница пут је асвалтиран (12 км). Остали дио пута у дужини од 10 км је шумски пут, те постоји хитна потреба за његовом изградњом.

⁵ Погледати: Поповић Д. (2015). Инструменти за подстицај просторно-функционалног повезивања оптина Републике Српске, докторска дисертација.

Слика 2. Саобраћајна повезаност Националног парка са ужим и ширим окружењем⁶

ПРИРОДНЕ И ДРУШТВЕНЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА НА ПОДРУЧЈУ НП КОЗАРА

Дио планине Козаре је због наглашених природних и културно-историјских вриједности 1967. године проглашен националним парком којим данас управља Јавна установа Национални парк Козара чији је оснивач Република Српска. Укупна површина заштићеног подручја износи 3 907,54 ха и протеже се на територији града Приједора, а мањим дијелом на територији општина Козарске Дубице и града Градишке. Средишњим дијелом планине доминира подручје Мраковица на којем се налази Меморијални комплекс сачињен од меморијалног споменика, музеја и меморијалног зида, у знак сјећања на борце и становништво Козаре и Поткозарја које је страдало у току Другог свјетског рата. То је заштићена зона првог степена на којој се налазе главни туристички објекти и уређена скијашка стаза дужине 800 метара са изграђеним ски-лифтовима. Национални парк Козара члан је Федерације националних паркова Европе – EUROPARC и према категоризацији Одјела УН-а за заштиту природе (IUCN) сврстан је у другу категорију, те као такав

⁶ <http://www.npkozara.com/v1/index.php/sr-yu/преузето> 25.8.2021.

представља бисер туристичке понуде Републике Српске. Према Нацрту Просторног плана посебне намјене Националног парка Козара (2013) у Националном парку дозвољене су активности којима се не угрожава изворност природе, као и обављање дјелатности у функцији: 1) заштите, 2) едукације, 3) научно-истраживачких, 4) здравствено-рекреативни, 5) туристичких потреба, као и наставка традиционалног начина живота локалног становништва, на начин којим се не угрожава опстанак врста, природних екосистема и предјела.

Клима Националног парка је умјерено-континентална, са изузетком виших предјела у сјевероисточном дијелу који због изражених континенталних утицаја имају обиљежја планинске климе. Велики број сунчаних сати у лјетном периоду, те дужина сњежног покривача од око 40 дана у зимском периоду пружају могућности за развој лјетне и зимске туристичке сезоне на Козари.

Територија Националног парка у геоморфолошком погледу је веома динамична и хетерогена са израженим облицима рељефа (планински врхови, гребени, висоравни, падине, вртаче и увале) који формирају прелијепе пејзаже и дају посебну вриједност овој планини. За оне посјетиоце који желе упознати природне љепоте Националног парка на располагању је пет обиљежених пјешачких стаза, док је на ширем подручју Козара испресијецана планинарским стазама у дужини од 100 км којима се туристи могу кретати уз пратњу искусних водича.

На овом подручју које је изузетно богато водом (густина хидрографске мреже износи 1 км/км²), налази се орохидрографско чвориште истоимене планине, односно извори већих ријека (Мљечаница, Црна ријека, Моштаница и Стареница) и потока који су у појединим дијеловима усјекли бројна сужења у виду кањона и клисура (водопад на Зечијем камену⁷, тјеснац Гумлине). Такође неопходно је истаћи постојање бројних извора од којих издвајамо Малу и Велику Мљечаницу, Бијелу воду, Кутловачу, Зовик, Седру и др. Основна карактеристика вода свих извора и потока је висок степен еколошке очуваности, те се могу користити за пиће. У ближој околини Националног парка налази се и неколико минералних извора, од којих су до сада у сврху здравственог туризма искориштене воде у оквиру бање Мљечаница.

⁷ За посјетиоце жељне авантуре на локалитету Зечији камен уређена је стијена за слободно пењање.

Усљед дјеловања бројних еколошких фактора биљни и животињски свијет Националног парка је веома богат и разнолик, са бројним угроженим и ендемским врстама, те као такав привлачи љубитеље природе, планинаре и истраживаче. На релативно малом простору регистровано је 865 биљних заједница, међу којима је 19 ријетких и угрожених биљака⁸. Шумски комплекси заузимају 92 % површине парка. Најзаступљеније шуме на овом подручју су високе шуме букве и јеле које се на овој планини јављају на најнижој надморској висини на Балкану (до 200 м н.в.). Осим тога, подручје Козаре представља крајњу југоисточну границу ареала шума питомог кестена, који је на листи угрожених средњоевропских врста. Важан природни ресурс Националног парка представљају и бројне љековите и ароматичне биљке (камилица, кантарион, дивље јагоде, маслчак, боквица, хајдучка трава, жалфија, мајчина душица, нана, кадуља и др.). Шуме Националног парка станиште су бројних дивљих животиња (дивља свиња, срна, лисица, зец, дивља мачка, јазавац) и великог броја птичјих врста (сова, дјетлић, јаребича, јастреб и др.). Лов у склопу Националног парка је строго забрањен, али је љубитељима лова на располагању посебно ловиште Козара, површине 16,728 ха, којим управља Национални парк Козара.

Поред бројних природних вриједности, Национални парк и његово окружење се одликују и бројним антропогеним мотивима из различитих историјских епоха, међу којима се истичу археолошки остаци из старог вијека на локалитетима Бенковац, Градина, Лукићи, те остаци средњовјековног Врбашког Града (у народу познат као град Марије Терезије) код Горњих Подградаца. У насељу Козарац налази се готово очувано средњовјековно утврђење (*castrum*). На сјеверним падинама Козаре, 14 км од Мраковице у долини ријеке Моштанице налази се манастир Моштаница који се први пут у писаним изворима спомиње 1579. године⁹. Осим тога, подручје поткозарске регије је карактеристично по црквама брвнарама које чувају дух православног народа на овом поднебљу. Посебно се истиче црква брвнара у Јелићки из 19. вијека која је проглашена националним спомеником. Специфичност овог подручја су и етносоцијалне вриједности поткозарских села која се налазе у незагађеном природном окружењу. Поред презентовања традиционалних и културних вриједности локалног становништва (специфична пјесма ојкача, народна ношња, народна кухиња, традиционалне активности у кући

8 <http://www.npkozara.com/v1/index.php/sr-yu/преузето> 25.8.2021.

9 <http://www.npkozara.com/v1/index.php/sr-yu/преузето> 25.8.2021.

и пољу), за туристе је могуће организовати широк спектар додатних активности, услуга и садржаја као што су шетња, рекреација, излети до извора, водопада, архелошких налазишта, културно-историјских споменика, вјерских објеката, лов и риболов, планинарење, брање љековитог биља и друге рекреативне активности у природи. Један од значајнијих потенцијала за развој комплементарне понуде на туристичком подручју Козаре су и манифестације које у симбиози са руралним туризмом могу имати важну улогу у привлачењу туриста у поткозарска села. На подручју Националног парка и на територији општина функционалног подручја Козаре традиционално се одржавају различите манифестације у оквиру којих се презентује фолклор, умјетност, гастрономија и стил живота народа овог краја (табела 3).

Табела 3. Манифестације на територији функционалног подручја Козаре¹⁰

Манифестација	Мјесто одржавања	Вријеме одржавања
Дани зиме на Козари	НП Козара	фебруар
Поздрав прољећу	НП Козара	март
Књижевни сусрети на Козари	НП Козара	септембар
Међународни козарски бициклистички маратон	НП Козара	октобар
Фестивал изворне пјесме	Манастир Моштаница	јануар
Зимско прело	Горња Пискавица	фебруар
Козарске покладе	Верићи	фебруар-април
Козарски етно фестивал	Бањалука	јун-јул
Петровдански сабор фолклора	Градишка	јул
Грбавчко прело	Грбавци	јул
Илинданске свечаности	Градишка	јул
Међународни фестивал фолклора	Градишка	јул
Златне руке Поткозарја	Приједор	јул
Кестенијада	Костајница	октобар

Подручје Националног парка располаже са око 200 лежачеја у сљедећим смјештајним капацитетима: хотел Монумент (4 звјездице), пансион Бијеле воде (3 звјездице) и бунгалови Националног парка¹¹. Наведени смјештајни објекти с обзиром на ресурсну основу и атрактивност овог подручја апсолутно су занемарљиви

¹⁰ Поповић Д. (2015) Инструменти за подстицај просторно-функционалног повезивања оптина Републике Српске, докторска дисертација

¹¹ <http://www.npkozara.com/v1/index.php/sr-yu/preuzeto> 25.8.2021.

и неодговарајући. Такође, туристички промет који је 2020. године износио 130 000¹² посјетилаца је занемарљив у односу на укупни потенцијал Козаре.

СТРАТЕШКИ ПОСТУЛАТИ РАЗВОЈА НП КОЗАРЕ

На основу реалне ситуацијске анализе, односно објективизације кључних детерминанти развоја, рационална визија будућег развоја Козаре, као и њено туристичко позиционирање, треба да се заснива на следећим стратешким постулатима:

1. Козара је јединствени природни и туристички ресурс подијељен између више административних цјелина које морају ускладити своје интересе у односу на развој туризма планине и њеног функционалног подручја.
2. Козара као дио заштићеног простора, који се одликује природним богатствима и културно-историјским наслеђењем захтијева различите институционалне аранжмане између републичких и локалних институција и веома пажљиво укључивање у туристичку привреду (одрживи туризам).
3. Туристички простор Козаре је у иницијалној фази развоја, те постоји потреба за изградњом капацитета и подршком републичке власти.

Развој туристичког производа Козаре треба се ослањати на основну структуру атрактивности, јасно дефинисану визију туристичког развоја и горе наведена упоришта позиционирања. У том контексту, предложени туристички производи за подручје Козаре су следећи:

1. планински (љетни и зимски) активни одмор,
2. здравствени туризам (ваздушна бања),
3. рурални туризам (еко туризам, етно туризам),
4. пословни туризам – MICE (симпозијуми, конференције, семинари),
5. специјални интереси (камповање, планинарење, авантуризам, бициклизам, лов и риболов, вјерски туризам),
6. манифестације.

¹² https://parksdinarides.org/me/park/nacionalni_park_kozara/ преузето 25.8.2021.

РЕГИОНАЛНА САРАДЊА КАО ОСНОВА ИНТЕГРИСАЊА ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ И ЕФИКАСНИЈЕГ УПРАВЉАЊА ПОДРУЧЈЕМ

С обзиром на тренутну структуру простора и активности локалних туристичких организација, успостављање регионалне туристичке организације¹³ подразумева постепени развој у неколико фаза уз подршку ентитетских власти. У прелиминарној фази у циљу усклађивања појединачних интереса неопходно је организовати серију састанака како би се остварила транспарентна комуникација између свих заинтересованих јединица локалне самоуправе. Носилац и иницијатор активности у овој фази требао би бити један од градова (Приједор, Градишка, Бањалука) који би путем састанака са другим јединицама локалне самоуправе представио садашњу ситуацију у области туризма на овом подручју и предложио модел регионално организоване промоције туризма са циљем подизања атрактивности и конкурентности цијелог подручја. Уколико се утврди да код сусједних јединица локалне самоуправе постоји интерес за заједнички пројекат, слједећи корак представља пажљива анализа трошкова и користи на основу које ће се општине и градови одлучити за сарадњу, те послје тога јасно дефинисати циљеве сарадње.

Табела 3. Кораци у оснивању регионалне туристичке организације¹⁴

Кораци	Активности	Носилац активности
1	Идентификација потенцијалних партнера	заинтересовани град
2	Анализа трошкова и користи заједничке сарадње	све заинтересоване општине и градови

13 Према Закону о туризму Републике Српске за територију три или више јединица локалне самоуправе које су географски и регионално повезане може се на основу споразума надлежних органа јединица локалне самоуправе, основати међуопштинска туристичка организација (МТО). МТО може настати: а) удруживањем постојећих туристичких организација градова и општина, б) оснивањем МТО-а за подручја јединица локалне самоуправе на којима није основана туристичка организација града или општине и в) оснивањем МТО-а за подручја јединица локалне самоуправе на којима је основана туристичка организација града и општине, као и за подручја јединица локалне самоуправе на којима није основана туристичка организација града или општине. На сва питања у вези са начином рада МТО примјењују се одредбе овог закона које се односе на рад туристичке организације градова или општина, осим питања финансирања МТО која се договарају споразумом оснивача МТО.

14 Поповић Д. (2015) Инструменти за подстицај просторно-функционалног повезивања оптина Републике Српске, докторска дисертација

3	Промовисање пројекта путем радија, телевизије и штампаних медија	све заинтересоване општине и градови
4	Организовање јавних расправа	све заинтересоване општине и градови
5	Формирање заједничке радне групе	све заинтересоване општине и градови
6	Усаглашавање приједлога оснивачких аката међуопштинске туристичке организације	заједничка радна група
7	Усвајање одлука о оснивању међуопштинске туристичке организације (МТО)	све заинтересоване општине и градови
8	Потписивање уговора између општина/градова	све општине и градови који су усвојили Одлуке о оснивању МТО
9	Регистрација међуопштинске туристичке организације	овлаштено лице
10	Опремање простора	МТО
11	Запошљавање радног особља	МТО
12	Формирање комисије за мониторинг активности	све општине и градови потписници уговора

Важно је нагласити да се прелиминарна расправа између будућих партнера треба водити на начин да се успостави међусобно повјерење, како би се избјегао страх од неизвјесности заједничког пројекта и избјегле све могуће недоумице. Наиме, ако поједини актери остану забринути због сумњи у остваривост својих интереса или ако поједине општине/градови добију незаслужену предност над другима, преговори о сарадњи неће бити успјешни. Осим тога, веома важно је да се пројекат промовише и анализира кроз дискусију са грађанима, невладиним организацијама и пословном заједницом, како би исти схватили разлоге покретања пројекта, кључне циљеве и користи које могу произаћи. Ово се може извршити путем електронских и штампаних медија, те организовањем јавних расправа. Начелници општина на заједничкој конференцији за штампу могу објавити своју одлуку о покретању пројекта регионалне туристичке понуде Козаре и оснивању регионалне туристичке организације.

Када се донесе одлука о успостављању сарадње, надлежни органи локалних самоуправа треба да именују чланове у заједничку радну групу која ће обавити припремне активности за успостављање регионалног управљања туризмом на овом подручју. Заједничка

радна група не треба да буде велика, али треба да буде састављена од компетентних особа. Такође, поред општинских службеника у радну групу, по потреби, могу да уђу и спољашњи консултанти. Одговорности заједничке радне групе односе се на утврђивање приједлога и плана активности за пројекат регионалног управљања туризмом са циљевима, динамиком и конкретним задацима које усавајају скупштине локалних самоуправа - учесница споразума, те на усаглашавање приједлога оснивачких аката међуопштинске туристичке организације. Основним актом међуопштинске туристичке организације се ближе дефинишу сљедеће одредбе: назив и сједиште туристичке организације, функције међуопштинске туристичке организације, начин избора чланова управног одбора, надлежност органа управљања и других органа организације, начин одлучивања и гласања, заступање и представљање организација, начин финансирања организације, права, обавезе и одговорности запослених, начин организовања послова, имовина међуопштинске туристичке организације, начин остваривања јавности рада, статус туристичке организације града или општине по оснивању међуопштинске туристичке организације, оснивање и пословање туристичко-информативних центара, начин и поступак измјена статута и других општих аката, као и одредбе о осталим значајним питањима у вези са радом међуопштинске туристичке организације.

Преговори о уговору о оснивању регионалне туристичке организације су веома деликатни и осјетљиви. Наиме, они морају дати јасне одговоре на сва спорна питања која се могу појавити током животног циклуса регионалне туристичке организације, те се на иста треба обратити посебна пажњу, а ставове партнери требају детаљно усагласити. У том контексту истичемо нека од тих спорних питања¹⁵:

1. Назив међуопштинске туристичке организације – потребно је дефинисати препознатљив назив који ће одсликавати главне карактеристике територије (логичан назив ове организације би био - Козара),
2. Сједиште будуће организације је веома осјетљиво питање око којег могу настати несугласице, те као такво треба бити усаглашено у прелиминарној фази преговарања,

¹⁵ Као примјер за идентификацију спорних питања при оснивању Регионалне туристичке организације послужио је пројекат „Оснивање Регионалне туристичке организације – практични водич“, који је урађен од стране Марије Жикић (2012), а подржан од USAID-а Србије.

3. Функције регионалне туристичке организације¹⁶ требају бити у складу са кадровским капацитетима. У том смислу логично би било да у почетном периоду регионална туристичка организација има само маркетиншку функцију, а како буде институционално и финансијски јачала, и развојну компоненту,
4. Органи управљања - кровни орган међуопштинске туристичке организације је Управни одбор који треба да се састоји од представника општина. Критеријуми за чланство се одређују оснивачким актима, а чланови Управног одбора у њему учествују без накнаде. Како би се обезбиједила боља комуникација са локалним туристичким организацијама чланови Управног одбора могу бити директори истих. Такође веома је битно да представник Јавне установе Националног парка Козара буде у управном одбору. Међуопштинском туристичком организацијом требало би да управља професионални менаџмент који би се у првој фази развоја морао ослањати на кадровске и организационе капацитете локалних туристичких организација и Туристичке организације Републике Српске. У каснијој фази развоја, са јачањем финансијских и организационих капацитета могуће је очекивати почетак озбиљнијег запошљавања кадрова и формирање посебних одјељења за стратешко планирање и инвестиције, за развој туристичког производа и дестинацијски маркетинг.
5. Начин финансирања – регионална туристичка организација требала би да буде пројектно оријентисана и да значајан дио средстава за финансирање обезбјеђује на тржишту. Међутим, да би се обезбиједила одрживост функционисања организације, одређен дио прихода треба да буде обезбијеђен из буџета јединица локалне самоуправе. У том смислу, могуће је дефинисати различите модалитете финансирања: а) фиксно утврђен износ чланарине, б) одређени износ по становнику града/општине, в) одређени износ по оствареном броју ноћења

¹⁶ Пошто је подручје Козаре у иницијалној фази развоја, односно на почетку изградње ланца вриједности, приоритетне активности међуопштинске туристичке организације односиле би се на: 1) иницијативе везане за израду Мастер плана Козара, изградњу одговарајуће туристичке супраструктуре и инфраструктуре, те саобраћајно повезивање ширег подручја Козаре са Мраковицом, 2) израду програма развоја туристичких производа, 3) едукацију и припрему локалног становништва и пословног сектора као партнера у туристичком развоју, 4) развој информационог система повезаног са интегралним маркетинг програмом усмјереним према циљним групама туриста из ове регије, али и из цијеле Европе, 5) осмишљавање модерне пропаганде према моделу европских туристичких туроператера.

на територији града/општине, г) одређени износ у зависности од учешћа туристичког сектора у укупном бруто доходу појединог града/општине, д) одређени износ у зависности од релативног учешћа туристичког прихода града/општине у укупном туристичком приходу регије. Друге изворе финансирања представљају различити облици партнерства са приватним сектором, субвенције Владе Републике Српске, као и донације и пројекти Европске уније.

6. Однос и сарадња са локалним туристичким агенцијама, осталим институцијама и приватним сектором – међуопштинска туристичка организација треба да координира рад локалних туристичких организација, те да буде у функцији помоћи локалним туристичким организацијама за активности за чију реализацију оне немају капацитет. Због тога је неопходно успоставити перманенту комуникацију и формирати механизме сарадње са локалним туристичким организацијама, али и са Туристичком организацијом РС и надлежним министарством. Такође, веома је битно успоставити сарадњу и са приватним сектором¹⁷.
7. Начин рјешавања спорова – у уговору о сарадњи треба навести могућност арбитражног рјешавања спора. Арбитражну комисију би сачињавали изабрани представници сваке од чланица, један неутралан члан (стручна особа) и представник Министарства трговине и туризма. Одлуке арбитражне комисије требају бити коначне и обавезујуће за све чланице међуопштинског споразума.

Припремљену и договорену Одлуку о оснивању међуопштинске туристичке организације гласањем усвајају скупштине јединица локалне самоуправе, чиме овлашћују начелнике општина да потпишу Уговор о заједничкој сарадњи. Након тога, приступа се опремању простора и запошљавању радног особља које ће спроводити активности међуопштинске туристичке организације. У овој фази неопходно је формирати комисију од представника партнерских општина која ће вршити мониторинг напретка спровођења

17 У каснијој фази развоја на овом подручју могуће је размишљати о оснивању Дестинацијске менаџмент организације у оквиру које би поред јавног сектора оснивач био и приватни сектор, који има интерес за развој туризма на овом подручју. Овај облик организационе структуре који дјелује као координационо тијело за многе актере из јавног и приватног сектора базира се на глобалним трендовима у управљању туристичким дестинацијама и најбољим примјерима из праксе европских дестинација. Међутим, треба истаћи да формирање Дестинацијске менаџмент организације још увијек није регулисано Законом о туризму Републике Српске.

активности и постизања циљева, те на основу тога састављати извјештаје и упућивати их према скупштинама јединица локалних самоуправа.

ЗАКЉУЧАК

На туристичком подручју Козаре, које у ужем смислу покрива дијелове територија три општине, а у ширем територије седам општина, налазе се атрактивне туристичке локације које могу да буду основа за даљи развој различитих видова туризма. Међутим, још увијек не постоји јединствена развојна визија и регионална туристичка понуда у виду вишедневних програмских садржаја, с обзиром да је дјеловање постојећих туристичких организација (Приједор, Бањалука, Лакташи, Козарска Дубица, Костајница) везано искључиво за промовисање локалне туристичке понуде на бази релативно неразвијених туристичких производа. Иако туризам на овом простору представља једну од развојних шанси и могућности запошљавања локалног становништва, као и обезбјеђивања већег прихода општина, исте још увијек нису увидјеле потребу за развојем туризма и координацијом заједничких активности на цијелом овом подручју. Имајући у виду природну повезаност, културно-историјско наслијеђе, законске могућности сарадње у области туризма, те веће могућности кориштења европских фондова сматра се да постоји реално оправдање за институционално јачање овог подручја и реализацију пројекта регионалне туристичке понуде Козаре. У вези с тим, предлаже се управљачки модел који се у складу са законским одредбама заснива на формирању међуопштинске (регионалне) туристичке организације, чији би оснивачи били све заинтересоване општине и градови са овог подручја са циљем позиционирања, промовисања и даљег развоја ове дестинације. Коначну организациону структуру и правни статус међуопштинске туристичке организације неопходно је дефинисати у оквиру преговора јединица локалне самоуправе уз сталну комуникацију са законодавцем, ресорним министарством и Туристичком организацијом Републике Српске.

REGIONAL CONNECTION AND COOPERATION OF TOWNS AND MUNICIPALITIES IN THE FIELD OF TOURISM ON THE EXAMPLE OF NATIONAL PARK KOZARA

Dragan Popović
Kristina Kajiš

Abstract: Although Republic of Srpska has numerous natural and created potentials for tourism development in its area, they are not sufficiently activated to be recognizable in the domestic and foreign tourism market. What the Republic of Srpska lacks is a regional organization of the tourism sector, which by its nature points to regional interaction, as infrastructure, natural resources and tourist activities transcend the boundaries of cities and municipalities. The paper presents a model of regional cooperation on the example of Mount Kozara, which as a unique natural and tourist resource divided between several administrative units.

Key words: *regional cooperation, tourist potentials, tourism, Kozara National Park*

ЛИТЕРАТУРА

1. Влада Републике Српске (2011). *Стратегија развоја туризма Републике Српске за период 2011-2020. године*. Бањалука.
2. Жикић, М. (2012). *Оснивање Регионалне туристичке организације – практични водич*, USAID Serbia.
3. Закон о туризму (2011). *Службени гласник Републике Српске*, бр. 70/11.
4. Закон о националним парковима Козара и Сутјеска. (2012). *Службени гласник Републике Српске*, бр. 121/12.
5. Нови урбанистички завод Републике Српске (2013) *Нацрт измјена и допуна Просторног плана Републике Српске до 2025. године*, Бањалука.
6. Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској (2013). *Републички завод за статистику*. Бањалука, 2017.
7. Поповић Д. (2015). *Инструменти за подстицај просторно-функционалног повезивања оптина Републике Српске*. Докторска дисертација
8. <http://www.npkozara.com/v1/index.php/sr-yu/> (страница приступљено 25.8.2021.)
9. https://parksdinarides.org/me/park/nacionalni_park_kozara/ (страница приступљено 25.8.2021.)

